

Esperant la tardor, recordant primaveres

Joaquim Molas acaba de jubilar-se de la Universitat de Barcelona. Han estat molts anys dedicats a la docència, que ha compaginat amb una feina llarga de crític i estudiós de la literatura, amb especial dedicació a la literatura catalana. La present conversa amb el seu amic Baltasar Porcel, ens permetrà conèixer més a fons la vida i les obsessions de Joaquim Molas.

En aquesta conversa amb Baltasar Porcel, Joaquim Molas recorda anècdotes i amistats de fa molts anys i alhora apunta alguns elements del que pot ser la literatura del futur. En una conversa sense cap encotillament el que més els ocupa és parlar de la passió que més comparteixen, la literatura. Cadascú a la seva manera espera la tardor per dedicar-se més temps a les lletres, a escriure, a llegir...

JOAQUIM MOLAS: Baltasar Porcel va néixer el 1937 i jo, set anys abans. O sigui, que d'aquí a set anys, en faràs 70. I també et jubilaràs. *La Vanguardia* et farà fora.

BALTASAR PORCEL: Potser serà abans. El fet és que a mi em convindria molt tenir ara 65 o 70 anys.

J. M.: Jo no dic que te'ls passo perquè tinc moltes ganes de canviar d'ofici, ara que em jubilo.

B. P.: Jo voldria fer variacions sobre el meu ofici. Sempre he tingut un peu aquí i un altre allà. Sóc una persona d'escassa fidelitat.

XÈNIA BUSSÉ: Quan us va conèixer?

J. M.: Va ser a principis dels 60, el 1963, quan em vas trucar perquè et presentés un llibre, *La lluna i el 'Cala llamp'* a la llibreria Símbol.

B. P.: I va venir Jordi Pujol, que acabava de sortir de la presó i estava desterrat a Girona. Això era el desembre del 1963. Vaig quedar molt sorprès de veure'l. Però tu i jo ens coneixíem d'abans.

J. M.: Jo havia fet una ressenya sobre tu a "El llibre de l'any". Sobre de *La llum i el 'Cala llamp'*. Jo acabava d'arribar d'Anglaterra i m'estava si-

tant. En vaig parlar amb el meu amic...

B. P.: Després d'aquestes primeres trobades van passar dues coses que van fer que ens fèssim amics de veritat. Una, que el tipus de literatura que jo vaig començar a fer, que amb els canvis que siguin és la mateixa que faig ara, era un món que coincidia força amb les idees que tu tenies sobre literatura. Això ens va unir. Després hi va haver un element personal d'amistat que neix per les raons que siguin i que en el nostre cas també inclouen posicions contraposades. Recordo que en aquells anys, un rigor acadèmic de formació sobre història, idees, literatura, que tu tenies i que jo no tenia, a mi em va servir. I en canvi, l'element més vital, desbaratat i obert que jo tenia, te'l vaig aportar a tu. Va ser una compensació mútua en uns anys que eren de formació i de lluita.

J. M.: De lluita professional

B. P.: I de lluita política. Totes aquestes coses unien bastant. Vam tenir molt de contacte i amistat.

J. M.: Un cop va venir la policia a buscar-me a casa meva amb motiu de l'homenatge a Rubió i Balaguer i vaig aconseguir fugir i em vaig refugiar a casa teva a Vallvidrera uns dies, amagat.

B. P.: I després vas llogar un apartament a Vallvidrera prop de casa meva, on vas venir uns quants anys els estius, o sigui que ens vam tractar molt. Vam estar parlant molt i veient-nos molt fins cap a l'any 80. Durant 18 anys passàvem hores i hores xerrant. I després, que jo em vaig posar a viatjar molt i vingueren altres temps...

J. M.: I ens vam casar...

L'amistat entre Joaquim Molas (esquerra) i Baltasar Porcel (dreta) neix als anys seixanta arran d'una presentació de *La lluna* i el *'Cala Llamp'* de Porcel. Al llarg dels anys, Molas i Porcel han passat moltes hores xerrant sobre literatura, sobre política i sobre com fer un país ideal.

B. P.: La vida familiar... Vam estar més temps separats i llavors ja ens vèiem de manera intermitent. Abans havíem parlat molt sobre literatura, sobre política i sobre com fer un país. Era una obsessió. Potser per això les coses que han vingut després no ens han satisfet. Vam arribar a creure que podíem fer un gran país ideal. Ho crèiem amb una fe no solament en nosaltres mateixos, sinó en el conjunt de coses en les quals crèiem. I ens guanyàvem la vida de manera força precària, aleshores. Recordo que en aquells temps ja deien que el Pla era avar, però el que passava és que no tenia diners, cosa força diferent. Però les dificultats no solament no ens amargaven la vida, sinó que no ens impedien fer plans. Pensàvem en el futur sempre. Això ara no passa.

J. M.: No havíem pensat mai a tenir càrrecs, ni medalles. Tant se'ns en fotia. A mi, la Creu de Sant Jordi

me la va oferir el Joan Rigol quan era conseller i vaig dir que no. Ara l'he acceptada perquè m'han pressionat molt. El dia del lliurament, Jordi Pujol em va dir "Ja era hora". Ens divertia la feina, i el país.

B. P.: I era un moment molt diferent. Jo recordo haver entrat a treballar a Planeta l'any 1961 i ara serà el que vulguis però el català no existia allí, era el no-res, una ficció. Ara és difícil d'entendre això.

J. M.: Tu em vas presentar Josep Pla. Te'n recordes d'aquella aventura que un dia el vas tenir a casa teva i me'l vas encolomar unes hores? Ell em va convidar a sopar a La Punalada. Va demanar uns colomins per mi i per ell, una sopa d'all. Jo l'havia d'entretenir fins a mitjanit i el vaig dur al Tèrminus, que és on jo m'havia de trobar amb Soler Vidal, que era del POUM i havia estat exiliat. Li vaig dir

al Pla el que havia de fer i em va dir que m'acompanyava. Jo estava acollonit perquè l'encontre entre Pla i un exiliat del POUM podia ser...! Soler Vidal entra al Tèrminus i en veure el Pla, tot van ser exclamacions "Senyor Pla, vostè és Catalunya!!" gairebé de genolls. Va ser apoteòsic. En el seu dietari, Pla recorda que em va conèixer a casa teva dient que "he conegut un noi..."

B. P.: Tothom diu que Pla era un realista. Ell mateix també ho deia i no és veritat. Ell sempre feia uns arquetips. Pla sabia dir aquest color quin color era. Ho sabia. Veia una cosa, l'agafava, la digerida i la tornava a treure convertida en un arquetip, en literatura. Una vegada em va dir "Molas el que vol fer és convertir-me a mi, que sóc un escriptor descordat, en un escriptor acadèmic". Tenia raó. El que li faltava al Pla en aquell moment és que s'ocupessin d'ell els estudiosos.

J. M.: En aquell primer encontre em va demanar que entrés a Destino, suposo que per instigació teva.

B. P.: Sí.

J. M.: Això que Pla va ser perseguit els anys 60... Eren planians furibunds Espriu, Serrahima, Fuster, Castellet, tu, Albert Manent, jo mateix i molts d'altres. O sigui que no era tan perseguit.

B. P.: Els enemics de Pla eren unes persones que ideològicament no estaven gaire lluny d'ell mateix..

J. M.: Joaquim Triadú no hi combregava, però el citava. La Capmany i el Vidal Alcover sí que no el podien ni veure.

B. P.: Per a Triadú, Pla era l'estètica contrària a la de Riba, que era la que ell defensava. Però tu també ets força ribià a l'hora d'escriure.

J. M.: Sí.

B. P.: Però també tens una concreció que et distanciava dels ribians. El teu conceptualisme era fort però concret.

J. M.: Jo sempre m'he basat en fets, aquesta és la diferència.

B. P.: Tu has tingut un vessant molt historicista. I l'erudit historicista és molt perepnyetes. I els ribians partien de la llengua alemanya...

J. M.: Insisteixo en això dels planians, que n'hi havia molts. Fuster i tu éreu els principals.

B. P.: Recordo en una reunió que Josep Termes deia "Pla, no, perquè no és demòcrata". I jo vaig saltar "Què collons!...". I tu em vas dir que callés i vaig callar. Termes parlava de democràcia popular, no parlava de democràcia en termes de democràcia liberal. Ara ho deu negar tot, això, en Termes.

J. M.: Un dia, fa molts anys, va venir a casa meua a demanar-me que em fes del PC. Fa poc li ho vaig recordar i em va dir que no era veritat.

B. P.: Ara recordo una trobada al CIC, on Jordi Nadal va començar a despotricar parlant de *Catalunya, poble decadent* de Vandellòs. I a primera fila hi havia Ferran Soldevila que l'escoltava i anava entomant crítiques que també anaven contra ell. Al final, Soldevila va dir "està molt bé tot el que ha dit el senyor Nadal, però li he de recordar que la seva intervenció és un resum del

Molas: "La possible difusió d'una literatura fora del propi domini lingüístic passa per la crítica."

llibre que tant ha criticat, el llibre del senyor Vandellòs". Te'n recordes? Va ser brutal.

J. M.: Sí. La memòria és com Internet, que simplifica les coses. No recordes que un cop vam fer unes sessions a Vallvidrera on ens vam proposar discutir de tot i en acabar fer un llibre amb les conclusions? Hi érem Ferrater Mora, Joan Fuster, J. M.: Castellet, tu i jo.

B. P.: Nosaltres érem els joves.

J. M.: Vam fer un guió per anar xerrant i allò va durar dos dies. Les converses es van transcriure però el llibre no es va fer. Però jo ho tinc guardat. Tot se'n va anar a fer punyetes amb el maig del 68. Primer, tu vas entrar en una mena d'espiral rara. I el Castellet també. Vau ser dos molt tocats pel 68.

Fuster i jo, però, no tant i Ferrater Mora no es va assabentar que hi havia hagut el maig del 68.

B. P.: La cosa anarquistoide em va tocar. I el Castellet va perdre el cap, però jo ho vaig perdre tot. Me'n vaig anar a París, a Califòrnia, a la Xina...

J. M.: El llibre aquell es va quedar inèdit. I jo el tinc.

B. P.: Vam fer moltes coses plegats, en tants anys. Vam conèixer junts la Mercè Rodoreda, quan jo li vaig anar a fer una entrevista per a *Serra d'Or*. I vam anar a veure l'abat Escarré a l'exili. D'amagat perquè tu no tenies passaport i jo anava amb un volant que em van fer a *La Vanguardia*.

J. M.: Vam estar a Eivissa quan tu anaves a fer la guia. I va ser quan vaig conèixer Marià Villangómez...

B. P.: Dels quatre o cinc amics que t'influeixen a la vida, el Joaquim n'ha estat un.

J. M.: Ha estat una amistat amb alts i baixos però permanent. Encara que ens hàgem empenyat.

X.B.: Què heu llegit darrerament?

B. P.: Jo, el que estic llegint ara mateix és *Retòrica per a Terenci*, que és l'últim volum de la Bernat Metge, del qual no se sap l'autor i que és del primer segle abans de la nostra era.

J. M.: Jo, per propi impuls lleigeixo poquíssim; en canvi, em passo el dia llegint. Què vol dir això? Que lleigeixo per feina. Els últims llibres que he llegit són *El cor del senglar* de Baltasar Porcel, per feina, i l'anterior les poesies completes de Foix, també per feina. Llegir, quan un és jove, serveix per descobrir coses. Llegeixes per propi impuls. Quan un té l'ofici que he tingut jo fins ara es veu obligat a llegir per obligació.

B. P.: Jo lleigeixo per feina evidentment, però em costa molt. Aquests darrers anys el que més faig és llegir coses clàssiques. Sento una certa fascinació de veure que els autors clàssics grecs, per exemple, diuen exactament el que jo dic. Podríem dir que jo no he descobert res. Però veure que jo no he descobert res, i que he arribat a les mateixes conclusions que els clàssics, em reconforta molt. És una sensació estranya.

Tant si plou, com si no plou... ...aprofitem fins la darrera gota d'aigua.

Davant la situació d'escassetesa d'aigua,
el Govern de les Illes Balears demana a
la ciutadania la seva col·laboració:

- Rentau el vostre cotxe amb un poal.
- Regau el mínim possible els jardins.
- No canvieu l'aigua de les piscines.
- Tancau el grifó quan escureu, ensaboneu o us raspalleu les dents.
- Posau el programa econòmic als electrodomèstics.

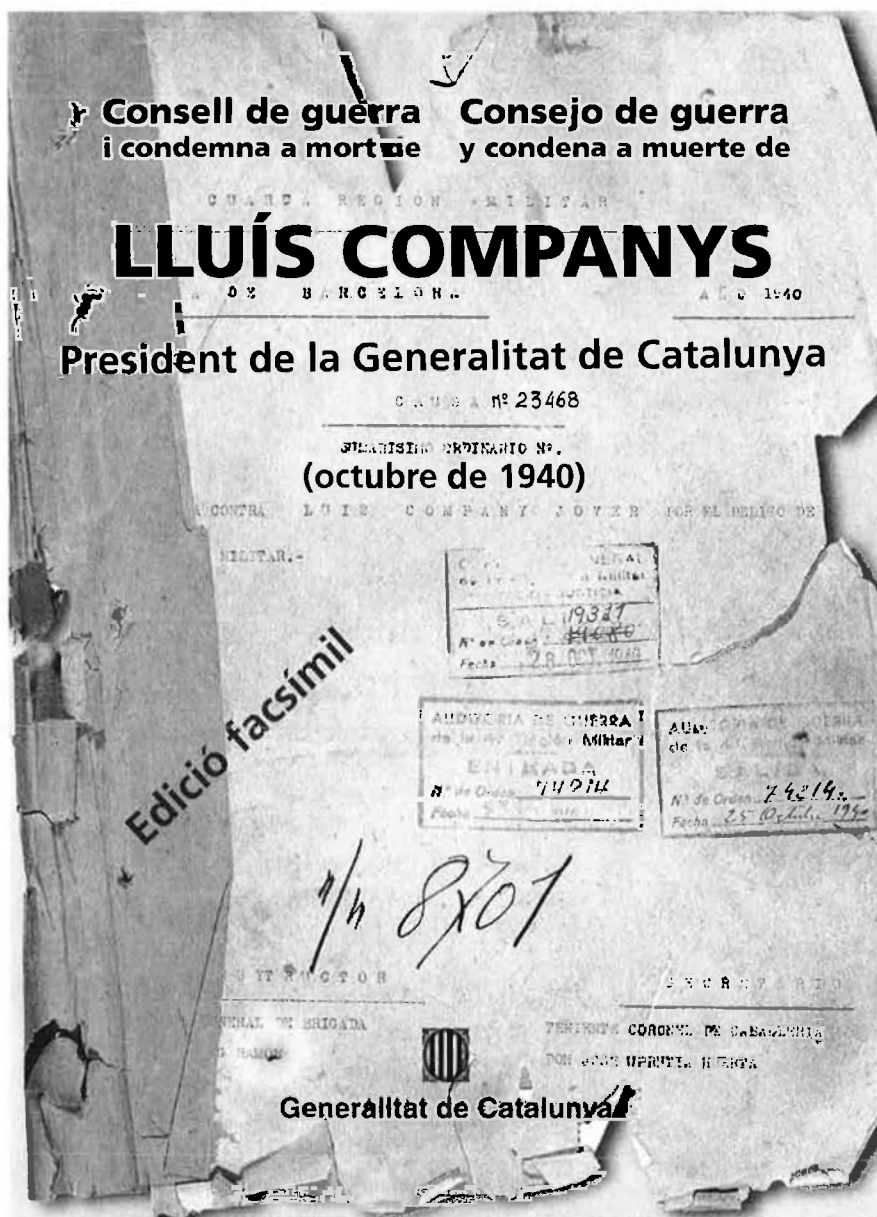
**GOVERN
DE LES ILLES BALEARS**

Quatre illes,
un país
cap a frontera

Generalitat de Catalunya

Consell de guerra i condemna a mort de **LLUÍS COMPANYS**

Per primera vegada es dóna a conèixer la reproducció íntegra en facsímil de l'expedient del Consell de guerra sumaríssim ordinari contra el President de la Generalitat Lluís Companys i Jover, celebrat al castell de Montjuïc de Barcelona del 3 al 15 d'octubre de 1940. També es fa pública la peça separada, que conté els documents aportats per dos testimonis declarants en la causa.

“La condemna a mort i l'execució del President Companys a la mateixa capital on governà constitueix un cas únic en la història d'Europa, qualificat de crim d'estat per juristes i historiadors. Aquella condemna amb un judici ignominiós tenia un objectiu clar: destruir qualsevol vestigi de la personalitat nacional de Catalunya”.

(President Jordi Pujol).

**Novetat
editorial**

Documents històrics en facsímil

Textos en edició bilingüe
Format: 21 x 29,7 cm
Més de 240 pàgines
PVP: 5.900 ptes.

**En venda
a les llibreries**

J. M.: Suposo que la sensació és veure que formes part d'una tradició i que la tradició la pots modificar mínimament però no la pots canviar.

B. P.: Jo no puc pensar igual que un home de fa 2000 anys i escaig, però veure que en essència estàs en aquell corrent et fa sentir que estàs ben situat. Molt més que la darrera moda de no sé què que et deixa sempre força desconcertat.

J. M.: De fet les modes vénen i passen. Si no vols passar de moda, no escriguis de moda.

B. P.: Jo llegeixo força història. M'hi vaig afeccionar viatjant molt perquè la història et fa entendre el mecanisme de les coses, fins i tot de la literatura.

J. M.: El que he llegit durant l'estiu són llibres d'història contemporània i sobretot de l'època de Franco. I de memòries, n'he llegit moltes. La meua actual obsessió lectora són les memòries, sempre dins la línia que deia abans d'aquest segle. I biografies. De la postguerra. De la guerra civil poc, ja n'estic fart. Llegeixo de la postguerra que, de fet, és la meua vida.

B. P.: A mi fa temps que ja no m'interessa gens res sobre la guerra civil, la postguerra, Franco. A mi m'apassiona Grècia, el segle XVI, l'imperi otomà. El que s'escriu ara m'interessa poc.

J. M.: Això va a èpoques i a edats. A mi em fa molta gràcia llegir memòries de gent que explica coses que jo he viscut però que me les explica d'una altra manera. Completen el que jo he viscut, m'ho fan reviure. No llegeixo per informació sinó per reviure.

A veure què m'explica aquesta persona sobre el seu món, que és el meu. I descobreixes coses. Ara mateix m'apassiona llegir literatura fatxa, el llibre de Miliàn Mestre sobre Fraga, els llibres de Tomàs sobre Fontana i la Falange.

B. P.: Jo rellegeixo coses com l'*Odissea* i els llibres que van sortint sobre els clàssics. Això ho segueixo força. Visito els llocs descrits a l'*Odissea*, llegeixo el que es publica sobre Homer.

J. M.: Teòricament són molt diferents la lectura de feina i la lectura per plaer, però llegir sempre vol dir entendre un text, sigui del tipus que sigui.

Porcel: "La història et fa entendre el mecanisme de les coses, fins i tot de la literatura."

B. P.: Una lectura per feina és com una dissecció.

J. M.: A mi la professió m'ha arribat a condicionar les lectures. Ara em passa que llegeixo llibres per identificació, per gust, però m'adono que hi estic buscant els intrínquils, els mecanismes pels quals aquella obra és d'aquella manera i no d'una altra.

Pel que fa a la crítica, primer hauríem de definir què entenem per crítica. Si crítica és descriure un llibre, comencem a fer crítica al mateix moment de la lectura. Si crítica vol dir valorar un llibre, això ve després. I la valoració depèn del punt de vista que agafis, punt de vista que dependrà finalment dels gustos i estètiques propis. No hi ha veritats absolutes. Jo sempre he dit que la

gràcia, en literatura, és que tot és veritat perquè tot és mentida. La possible difusió d'una literatura fora del propi domini lingüístic passa per la crítica. Difusió vol dir traduccions, articles i el que sigui. Això, ara s'ha trencat una mica. Per la indústria. Ara, els editors compren traduccions sense saber què compren. Compren llibres a una editorial amb la qual ja tenen negocis i moltes vegades no saben què compren.

B. P.: Compren d'acord amb les vendes que ha tingut un títol determinat.

J. M.: Jo he estat una vegada a la Fira de Frankfurt, l'any que el país convidat era Espanya, el 1992. El llibre estrella d'aquell any a la fira era la segona part d'*Allò que el vent s'endugué*; es titulava *Scarlett*. I encara no estava escrit. S'estaven venent els drets per a tot el món i el llibre encara no existia. Després aquell llibre va ser un fiasco.

B. P.: Això ja passava abans, però. Un editor tenia ganes de publicar, per exemple, el nou llibre de poemes de Carles Riba.

J. M.: Sí, però parlem d'un nom i encara més, d'un tema.

B. P.: La idea comercial hi és igual, però. Deixant de banda la indústria jo crec que hi ha dos tipus de lector, un és el lector de textos epidèrmics pel que fa a l'estil i sentimentals pel que fa al contingut, que és el sector més ampli de lectors.

J. M.: Aquest seria un lector de gènere.

B. P.: I després hi ha el lector del llibre d'escriptor, un escriptor que s'hi juga la vida en allò que escriu. Que vol fer una obra complexa, on el llenguatge significa també la creació d'un món. On els personatges representen arquetipus i passions fortes en una societat que és una olla bullint. La diferència entre un i altre tipus de literatura és la diferència que hi ha entre un Alexandre Dumas i Tolstoi, per dir-ne dos exemples.

J. M.: Aquí hi ha molts matisos a fer, perquè Alexandre Dumas és un autor que ha durat fins avui, per tant vol dir que ha aguantat el canvi de gustos i de lectors al llarg de gairebé 150 anys. En canvi, el tipus de literatura que és més de consum, aquest no aguanta.

Joaquim Molas (esquerra) i Baltasar Porcel (dreta), afirmen que, tot i les plurals matisacions, existeixen dos pols: l'escriptor de consum i l'escriptor creador.

B. P.: L'un va lligat del tot amb la indústria editorial i l'altre va lligat al que en podríem dir l'ofici d'editor. Un editor de veritat i un editor que produeix només per vendre són dues coses diferents.

J. M.: Hi ha excepcions. I torno a anomenar Alexandre Dumas. Dumas es converteix en lectura de moltes generacions i no només de lectura majoritària, sinó també de lectura minoritària. I al revés. Tolstoi, que en teoria és de lectura minoritària, es converteix en escriptor de lectura majoritària.

B. P.: El que passa és que l'escriptor diguem creatiu i ambiciós es va llegint repetidament i poc o molt sempre hi és. El cas de Dumas, per exemple, *El Comte de Montecristo* és una novel·la apassionant...

J. M.: I *Els Tres Mosqueters*.

B. P.: Jo li trobo menys. Juli Verne...

J. M.: Verne sí, i el fill de Dumas amb *La dama de les camèlies*... El mateix Allan Poe amb les seves narracions extraordinàries que dona lloc a tot un gènere que és el detectivesc és també un escriptor creador.

B. P.: El segle XIX, que en certa manera en literatura es perllonga fins a més de la meitat del segle XX, és una cosa, i els últims trenta anys en són una altra.. I suposo que són els mitjans

audiovisuals que han creat un altre tipus de món, de mentalitat, de literatura. L'escriptor que vol arribar a la majoria s'ha adaptat al cinema. Els telespectadors de sèries de televisió no compren llibres. El llibre ha quedat relegat darrere la televisió...

J. M.: El que hi ha hagut és una sofisticació de les tècniques de difusió i fins i tot de creació. Un novel·lista de *best-sellers* d'avui actua sobre un pla muntat d'acord amb les necessitats del mercat. Hi ha d'haver una mica de sexe, una mica d'espionatge, una mica de... I això, en teoria és científic. Al segle passat tot això ho feien de manera intuïtiva. Fa cent anys també hi havia grans diferències de mercat.

B. P.: En el mercat català jo crec que estem encara com el segle XIX estaven Dumas i companyia perquè en aquests moments hi ha uns autors que fan un tipus de literatura epidèmica, de sentiments, i aquests arriben a un públic ampli. Actuen de manera força intuïtiva o perquè ells són així. Són els qui arriben més lluny... en vendes.

J. M.: Però això no vol dir res perquè aquest tipus d'obres que jo crec que són necessàries i a més, existeixen, és una literatura que gairebé mai aguanta. L'altre tipus és el que no té una difusió immediata però és la permanent.

B. P.: És la que queda.

J. M.: La literatura dura.

B. P.: Hi ha també el tema de com es mostren aquests dos tipus de literatura als *mass media*.

J. M.: El màxim que surt de literatura als suplementos dels diaris és la de consum. I de l'altra, molt de tant en tant... Quan és notícia, quan l'autor s'ha mort, quan li han donat un premi. Però no hi ha un seguiment permanent de literatura. Fixeu-vos en *EL TEMPS*. Fa dos anys que ens expliquen que l'Assumpta Camps tradueix malament de l'italià i que el Salvador Oliva tradueix malament de l'anglès i que el diccionari del IEC no funciona. I això des de fa dos anys. O m'equivoco?

B. P.: Deu voler dir que *EL TEMPS* és persistent. Kant, el filòsof, també feia el mateix, parlava sempre de les mateixes coses.

Mira, el suplement de diari que jo més conec és el de *La Vanguardia* i sé en què es basen per realitzar-lo. En primer lloc, la novetat, en segon lloc procuren fer cas a *best-sellers* i també a coses de qualitat.

J. M.: També passa que en ocasions el mateix escriptor truca a tal crític perquè li faci la ressenya o ell mateix la fa i l'envia al diari. Aquesta situació és un dels drames de la crítica. I puc citar *La Vanguardia*, on un tipus d'escriptors tenen la seva ressenya immediatament i uns altres, no, que en el millor dels casos apareixen al cap d'un any. I en tot això es mouen els responsables de premsa de les editorials. Si les editorials són fortes, els responsables de premsa tenen pes, o bé és el mateix autor qui ho fa. I ara no em feu citar noms però n'hi ha molts que qualsevol pixeradeta que facin, la premsa en parla. I d'altres que no.

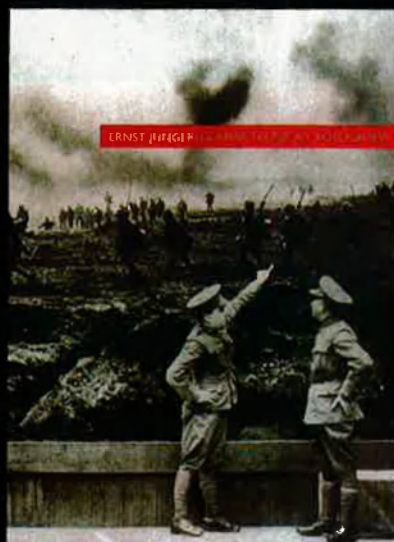
B. P.: Jo torno a parlar de *La Vanguardia*, on em sembla que es treballa per fer un suplement equilibrat. A *El País* sí que li veig problemes de desequilibri. En aquest sentit, *El País* és un diari sectari.

J. M.: El problema és quan no hi ha una premsa o unes revistes amb orientació. Jo sé, per exemple, que llegint el crític Tal em dirà que el que fa X és bo i el que fa Y és dolent. Sempre.

PUBLICACIONS DE LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

L'Espill, núm. 5
tardor 2000

Preu: 1.500 P'IA

Ernst Jünger: guerra,
técnica y fotografía

Traducció per Jorge Navarro i
Juan B. Llinares Chover

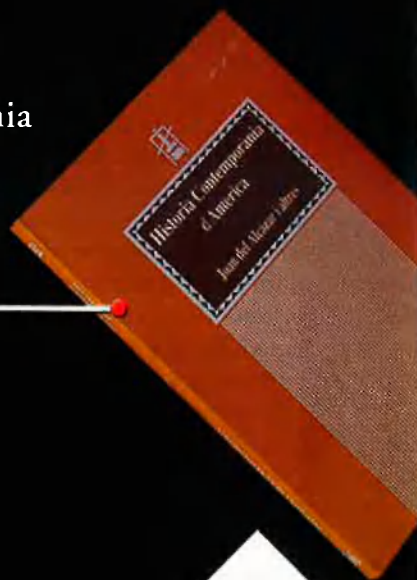
Editat i coordinat per Nicolás Sánchez Durá

250 pp. - Preu: 3.000 P'IA

Història Contemporània
d'Amèrica

Joan del Alcázar i altres

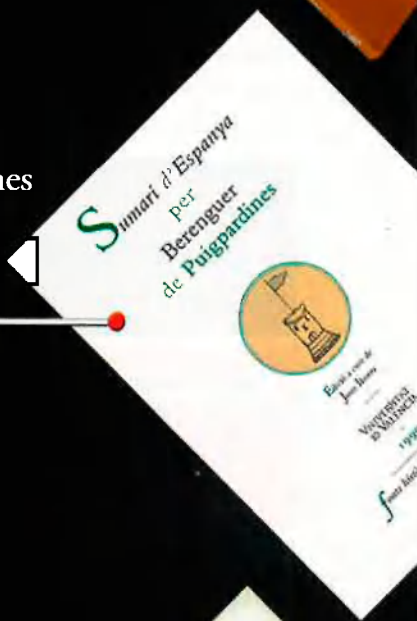
420 pp. - Preu: 3.500 P'IA

Sumari d'Espanya, per
Berenguer de Puigpardines

Edició a cura de Joan Iborra

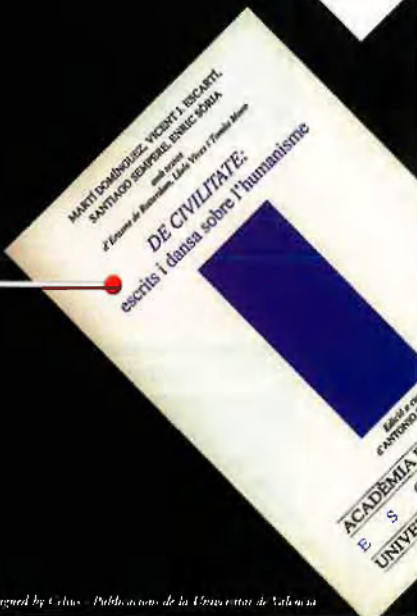
254 pp. - Preu: 3.700 P'IA

DE CIVILITATE:
escrits i dansa
sobre l'humanisme

Edició a cura d'Antonio Solano

178 pp. - Preu: 1.500 P'IA

Jo ja ho sé i jugo aquesta carta. Si al costat n'hi ha un altre que em diu el contrari, jo, que sóc neutral, observo i comparo i veig si aquest crític és ruc o aquest llest. I em crec el llest.

Aquesta dinàmica als seixanta existia.

B. P.: Existia perquè el llibre i la lectura i l'escriptura eren l'eix central de la cultura. I de l'entreteniment de la ficció. Això ha estat desplaçat no sols amb la televisió, que proporciona ficció a l'engròs i prou. Ha estat desplaçat per la multitud d'idees i de notícies que ens arriben, com un allau d'informació.

I tot això ens fa consumir temps.

J. M.: Hi ha un altre factor molt important que és tot el món dels ordinadors i la informàtica. Hi ha gent que es passen tot el dia a Internet.

B. P.: Això acaba d'arribar, sí.

J. M.: Internet tindrà molta repercussió en la lectura a partir d'ara. A Internet hi ha molta informació, però el gruix d'aquesta informació és molt prim. Hi ha una gran desinformació,

perquè el que ens trobem és que no és selectiva ni profunda.

B. P.: Ahir, per exemple, vaig assistir a un casament d'una noia de la societat barcelonina i hi havia molta gent. El més sorprenent és que en un lloc on hi ha tantes persones diferents, et vénen a parlar i tothom et diu el mateix. La uniformitat del pensament de les persones és preocupant. Hi ha petites diferències com per exemple en política, els uns prefereixen el blanc i els altres el vermell, però és per una qüestió de voluntat partidista o sectarisme.

J. M.: Els nostres costums s'han estandarditzat i són americans per influència del cinema i la televisió.

B. P.: La televisió és un dels grans elements d'homogeneïtzació. En el món de les idees, la gent de l'únic que parla és del que ha sortit a la televisió i del que és notícia. Mai la humanitat havia estat tan pendent de les notícies. Una de les coses que s'han perdut, i això ho podem dir nosaltres dos que

ja som d'edat provecta, com diria Miquel dels Sants Oliver, és la tradició. Nosaltres ens hem criat en la tradició.

Tothom xerra del mateix. De la immigració, del llibre que està més de moda, de la globalització... Josep Pla et deia avui una cosa i no el tornaves a veure potser fins al cap de quinze dies. La gent es veia poc potser i s'escriuien cartes. Una carta requereix pensar, temps... La tradició i el saber acumulat ha perdut importància i l'ha guanyada la immediatesa.

J. M.: Torno a Internet, que per a mi, és el lloc on tothom acaba anant a buscar informació sense consultar res més. El qui introdueix informació a Internet ho ha de simplificar tot perquè tothom ho entengui i perquè l'espai és petit. Com de vegades em diuen les editorials "escriu que tothom l'entengui".

B. P.: Jo puc explicar un cas sobre les meves novel·les, i sobre l'última, *El cor del senglar*. Dotzenes de persones, entre els quals hi ha

Descomptes als subscriptors d'EL TEMPS

Truca'ns de dilluns
a divendres al
93 309 70 04
PROMETEATRE

Teatre Principal

Las últimas lunas

amb Juan Luis Galiardo

25% de descompte
de dimarts a divendres.
Barcelona.

Teatre Condal

La jaula de las locas

amb 'La extraña pareja' (Paco Morán i Joan Pera)

25% de descompte
de dimecres a divendres.
Barcelona.

Teatre Borràs

Vides privadas

de Noël Coward, i dirigida per Paco Mir

25% de descompte
de dimarts a divendres.
Barcelona.

Teatre Villarroel

La mujer de negro

amb Emilio Gutiérrez Caba i Jorge de Juan

25% de descompte
de dimarts a divendres.
Barcelona.

consellers de cultura, catedràtica, persones cultes, m'han dit "Home, està molt bé, però uses moltes paraules, he de mirar el diccionari, hi ha mallorquinismes". I de mallorquinismes n'hi ha pocs, ja ho saps... Alguns editors m'han dit "hauries de procurar de fer un llenguatge menys ric...". Jo tinc un llenguatge que pot ser barroc o el que sigui, però acostumo a dir moltes coses pel seu nom. Es queixen de la varietat de paraules, que faig recerca lingüística... I jo no he fet res d'això.

J. M.: Ara entrem en un altre tema que és que la gent no llegeix. I que l'ensenyament no parla de literatura. El paper que tenia la literatura en el batxillerat que jo vaig cursar no té res a veure amb l'actual.

B. P.: Ha estat desplaçada per altres disciplines.

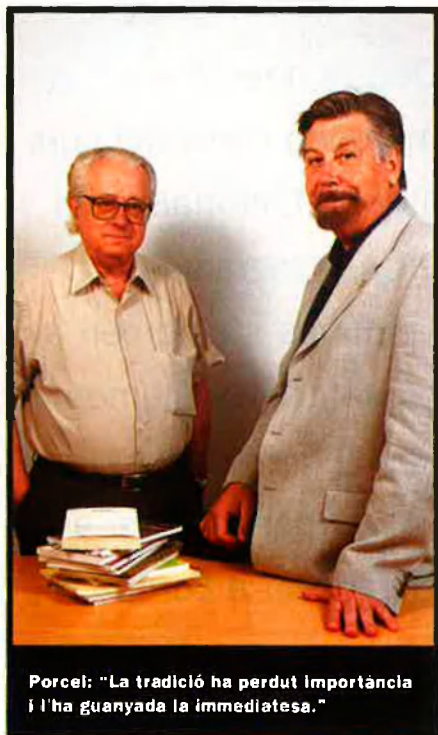
J. M.: Com per exemple la infomàtica o la dansa.

B. P.: Juli Verne té una frase en una novel·la que diu "Sempre caminem a la vora del precipici", sempre estem a punt de caure. I això et fa agafar ganes de fer moltes coses però alhora hi ha la precarietat, com els actors que no sabem mai quan tornen a tenir feina.

J. M.: Jo penso que podria ser diferent. Un com a escriptor o com a crític està sempre a la corda fluixa. No saps mai què pot passar. Això és una cosa. I una altra cosa és el paper que pugui tenir la literatura en el món d'avui. Perquè malgrat el paper que la literatura ja tingui dins la vida pública, l'escriptor o el crític tenen igual la sensació que estan al costat del l'abisme.

B. P.: Un escriptor de *best-sellers* o un bon escriptor als EUA han publicat un bon títol o dos i ja tenen assegurat un lloc, encara que la seva següent novel·la surti al cap de quinze anys. Sempre el consideraran. Aquí, al cap de tres mesos que ha sortit un llibre, la gent et pregunta què fas i si t'has retirat.

J. M.: Això és un fenomen força europeu, i té a veure amb la idea que l'escriptor escriu constantment i que a cada obra s'hi juga la vida. Entre altres coses perquè el predomini a Europa és de l'escriptor dur i no del de *best-sellers*. Als EUA el que predonima a la vida pública, crec jo, és l'autor de *best-*

Porcel: "La tradició ha perdut importància i l'ha guanyada la immediatesa."

sellers. La qüestió és que el mercat americà és un mercat molt més ample que qualsevol dels mercats europeus.

B. P.: Però alhora, per exemple, Steinbeck, Faulkner o Salinger són autors que ningú no posa en dubte.

J. M.: En vida no ho sé. Mira, la Rodoreda va escriure molt poques novel·les i ja fa temps que va morir però els seus llibres generen encara uns beneficis per drets que permeten viure la Fundació Rodoreda. La Rodoreda és un cas especial perquè ha entrat a un circuit de traduccions, de públic lector feminista, als EUA per exemple.

B. P.: I Josep Pla també.

J. M.: Aquí i a Espanya.

B. P.: A Espanya no tant.

J. M.: El que vull dir és que la Rodoreda et planteja uns arguments de novel·la que interessen a les porteres, per entendre'ns i a la vegada construeix el text de tal manera que interessa els savis. El mateix que passava amb Tolstoi i que dèiem abans. Passa també amb la Virginia Woolf, no tant amb Zola, amb Thomas Mann. Són obres que satisfan les majories i a la venda a les minories cultes.

B.P.: El cas de Tolstoi, com en *Guerra i pau*, estem parlant d'una alçada formidable...

J. M.: Sí, però satisfà tothom.

B. P.: Un clàssic és un autor que aconsegueix anar més enllà del tòpic, de la convenció, que toca coses essencials amb un maneig original de l'idioma, que té alhora una mena d'equilibri que és l'equilibri que té la natura malgrat que existeixin les tempestes... Amb la pintura passa el mateix. Només s'entén de pintura si vas vint vegades a la National Gallery, vint vegades al Louvre, vint vegades als Uffizi, etc. I així sabràs de pintura perquè veuràs el que els segles han anat fixant com a bo en pintura. En literatura hi ha uns llibres que són allí i diuen coses a tothom.

J. M.: El clàssic és aquell que resisteix la lectura de moltes generacions. El llibre és útil l'any 1700, 1800, 1900, i traduït interessa a lectors d'altres literatures.

B. P.: Una de les essències del clàssic o del bon llibre és la capacitat de lectures que té. L'autor no n'és conscient. Ell agafa una cosa i la fica dins un sac, i de sobre del sac en surten conills, i geranis i hòsties consagrades i valencians...

J. M.: El lector de Proust de 1920, de 1960 i del 2000 el llegeixen segons els seus interessos i troben que el llibre respon.

B. P.: Això és així però a més, no genera cap mena d'unanimitat. El cas de Proust, per exemple. Jo no l'he llegit. He llegit poc, m'agraden trossos. Així com Tolstoi el considero extraordinari, Proust m'avorreix. Entre altres raons perquè, com em passa amb tot, llegeixo si en tinc ganes. Per bo i important que sigui si no m'agrada, el deixo.

J. M.: El clàssic resisteix diverses lectures, que són contradictòries i també negatives.

B. P.: Jo mai he llegit l'*Ulisses* de Joyce sense, m'avorreix. Em mareja.

J. M.: El que resisteix totes les lectures és el clàssic. Pot passar èpoques que ningú en faci cas. Shakespear va tenir èxit en vida i després de mort va ser oblidat, fins a finals del XVIII. El XIX el va encimbellar i ara ja és el super. Això ha passat i passarà sempre perquè la literatura no és un dogma.

Transcripció: Xènia Bussé